

Воротілова Ірина Сергіївна

Арктична безпека: міжнародні фактори стабільності та виклики для регіональних акторів

УДК 327(98)

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2025-2.30>

Воротілова Ірина Сергіївна
аспірантка кафедри політології
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
вул. Змієнка Всеволода, 2,
Одеса, Україна
ORCID: 0009-0000-4241-5659

Стаття досліджує політику безпеки глобальних та регіональних гравців в Арктичному регіоні. Актуальність теми зумовлена підвищенням інтересом міжнародної спільноти до Арктики як арени стратегічного суперництва та швидкоплинним глобальним потеплінням в регіоні, що докорінно змінює його ландшафт та створює нові виклики для міжнародної політики та безпеки. Невизначений статус Арктики та відсутність ефективного міжнародного правового механізму сприяють загостренню конфліктів. Мета статті – дослідження факторів впливу на безпеку в Арктичному регіоні та визначення їхнього потенціалу для збереження стабільності у світовому масштабі, і в Скандинавському регіоні зокрема. Авторка використовує загальнонаукові та спеціальні методи досліджень теоретичного та емпіричного характеру, а саме: метод узагальнення, системний аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми, порівняльний метод, методи нормативно-правового аналізу, системного підходу, дискурс-аналізу та контент-аналізу. За результатами проведеного дослідження визначено основні фактори, які впливають на безпеку в Арктиці: геополітичні інтереси; зміни клімату та екологічні загрози; мілітаризація Арктики; правова база та міжнародні угоди; нова економічна активність і розвиток інфраструктури. Окремо виділяється питання «гренландської тематики», досліджується геополітичне значення Гренландії для Арктичних країн та розглядаються ключові аспекти, що визначають цінність острова. Приділяється увага історичним та сучасним аспектам американської військової присутності на острові з метою посилення свого впливу в регіоні. Кліматичний блок дослідження демонструє зв'язок між глобальним потеплінням та зростаючим інтересом до використання нових судноплавних маршрутів, рибальства та освоєння енерго-ресурсів. У військово-стратегічному контексті висвітлюються загрози, пов'язані з мілітаризацією Арктики, зокрема з боку Російської Федерації, яка нарощує військову присутність та інфраструктуру в регіоні. Звертається увага на неоднозначності російської арктичної політики: з одного боку – дипломатичні заяви про мирне співіснування, з іншого – демонстрація військової сили, в тому числі і проведення спільних навчань з Китаєм. Досліджено чинні міжнародні угоди та проблематику легітимного закріплення морських кордонів, особливо в контексті позиції США щодо ратифікації Конвенції ООН з морського права 1982 року. Розглядаються такі фактори стабільності Арктичного регіону, як забезпечення справедливого доступу до ресурсів через міжнародні угоди і механізми співпраці між Арктичними і неарктичними країнами, необхідність стратегічного діалогу та посилення ролі міжнародних правових інституцій як ключових механізмів запобігання конфліктам.

Ключові слова: арктична безпека, Арктична вісімка, Арктична п'ятірка, Арктична Рада, арктична стратегія, Арктичні країни, Скандинавські країни.

Вступ. Сучасний розвиток глобальних геополітичних процесів, зміни клімату та зростання стратегічного значення Арктичного регіону створюють нові можливості, але й нові виклики для держав, що мають інтереси в цьому регіоні. Такі вирази, як «арктичний бум», «епоха Арктики» [16, с. 173], «велике арктичне протистояння» та «перша кліматична війна» [42], все частіше використовуються для позначення напруження в питаннях, що стосуються Арктики. Боротьба за природні ресурси, контроль над новими морськими шляхами та глобальні екологічні зміни – невирішені питання, які підкреслюють стратегічну важливість Арктики на сучасному етапі, де перехід до нової геополітичної реальності може призвести до нових форм конкуренції і співпраці між державами, а також визначити майбутнє екологічного стану планети. У контексті цих трансформацій постає необхідність дослідження впливу різних факторів на глобальну стабільність, та Скандинавський регіон зокрема.

Мета та завдання. Метою статті є дослідження факторів впливу на безпеку в Арктичному регіоні та визначення їхнього потенціалу для збереження

стабільності у світовому масштабі, і в Скандинавському регіоні зокрема. Завдання статті полягають у тому, щоб проаналізувати геополітичні, економічні, екологічні та військові аспекти арктичної безпеки; визначити роль основних гравців Арктичного регіону та оцінити виклики для регіональних акторів, зокрема Скандинавських країн.

Методи дослідження. В рамках даного дослідження використовувались загальнонаукові та спеціальні методи теоретичного та емпіричного характеру, а саме: метод узагальнення, системний аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми, порівняльний метод, методи нормативно-правового аналізу, системного підходу, дискурс-аналізу та контент-аналізу.

Результати. Дослідження Арктичного регіону та його безпекових аспектів є об'єктом уваги численних науковців, які вивчають геополітичні, економічні та екологічні зміни, що відбуваються в цьому стратегічно важливому регіоні.

У контексті аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми ми звертаємось до робіт таких науковців, які приділили увагу: питанням арктич-

ної безпеки – Е. Альбрехтсен та М. Індрайтен [17], Р. Хуберт та П. Лакенбауер [31], Л. Дорош та Г. Данчук [5]; проблематиці міжнародно-правового статусу Арктики – Л. Тимченко [41; 8], Я. Павко [14], Д. Ротвелл [37]; дослідженню міжнародних відносин Арктичних держав – Н. Яшна [15; 16], Т. Богданова та А. Черевко [23]; вивченню загальних фізичних характеристик географічних районів в межах Арктики – М. Шелесняк [38]. Цікавою для нас є також праця С. Кошового [11], який досліджував участь Китаю в арктичній проблематиці та його арктичний курс.

У науковому дискурсі, що стосується Арктичного регіону, часто використовуються такі терміни: «арктична п'ятірка», «арктична вісімка», «арктичні країни», «приарктичні країни». Розуміння цих термінів є ключовим для аналізу міжнародних відносин та політики в Арктиці, оскільки вони відображають різні рівні залученості та інтересів держав у цьому регіоні.

Термін «*арктичні країни*» позначає групу восьми держав, територія яких знаходиться в Арктиці [28]. Це так звана «*арктична вісімка*», яка включає держави, території яких розташовані на північ від Полярного кола: Канаду, Данію, Фінляндію, Ісландію, Норвегію, Росію, Швецію та США. Ці країни є членами Арктичної Ради – міжурядового форуму, створеного у 1996 році для сприяння співпраці, координації та взаємодії між Арктичними державами та корінними народами з питань сталого розвитку та охорони довкілля [32].

«*Арктична п'ятірка*» – це термін, який вживається для позначення п'яти Арктичних держав, що мають безпосередній вихід до Північного Льодовитого океану – Канади, Данії, Норвегії, Росії та США. Ці країни володіють територіями, прилеглими до Арктики, і, відповідно до Конвенції ООН з морського права [9], мають право претендувати на розширення своїх континентальних шельфів у цьому регіоні. Формат «арктичної п'ятірки» використовується для обговорення питань, пов'язаних із територіальними претензіями, управлінням ресурсами та екологічними стандартами в Арктиці. Важливо зазначити, що це утворення не має незалежних повноважень чи юридичного статусу окремої організації. Іншими словами, країни «арктичної п'ятірки» зустрічаються та ведуть переговори між собою на тимчасовій основі без створення постійної адміністративної структури. Поняття «арктична п'ятірка» використовується для позначення способу взаємодії та організації цих країн у певних випадках, однак це не применшує значення даного формату. Адже їхні спільні зустрічі та узгоджені дії мають значний вплив на регіон. Хоча співпраця між країнами «арктичної п'ятірки» здебільшого відбувається через постійні двосторонні та багатосторонні дипломатичні канали, ця група найбільш помітно проявляє себе під час самітів, де обговорюються

арктичні питання. На сьогодні найвизначнішими офіційними зустрічами цієї групи стали саміти в Ілуліссаті (Гренландія, 2008), Челсі (Канада, 2010) та Осло (Норвегія, 2015) [40]. Результатами зустрічей в Ілуліссаті та Осло стали декларації, що не мають обов'язкової юридичної сили, але визначають позицію країн-учасниць щодо міжнародно-правового режиму в Арктиці та заходів із запобігання неконтрольованому рибальству в регіоні.

До *неарктичних країн*, які не мають територій, розташованих на північ від Полярного кола, але беруть участь у діяльності Арктичної Ради в статусі спостерігачів належать: Індія, Китай, Японія, Південна Корея, Сінгапур, Італія, Велика Британія, Німеччина, Франція, Нідерланди, Польща, Швейцарія, Іспанія [19]. Ці держави мають право брати участь у засіданнях та діяльності ради, але не мають права голосу. Тому їх роль обмежується консультуванням та сприянням у різних питаннях, пов'язаних з Арктикою, зокрема в галузях науки, навколишнього середовища, клімату та сталого розвитку.

Із терміном «*приарктичні країни*» все набагато складніше. У контексті українського наукового дискурсу термін «*приарктичні країни*» є предметом різних інтерпретацій та трактувань, зокрема:

1) деякі дослідники вважають, що «держави, території яких безпосередньо прилягають до Арктики, вважаються приарктичними. Це – Канада, США, Данія, Норвегія та Росія» [2];

2) інші науковці, досліджуючи можливості формування збалансованої політики міжнародного співробітництва в Арктичному регіоні з боку «*приарктичних країн*», згадують «вісім приарктичних країн» [15, с. 137];

3) існує думка, що «приарктичні» – це ті «країни, які не мають прямого виходу до Північного Льодовитого океану, але знаходяться в безпосередній близькості до Полярного кола», тут мова йде лише про Ісландію, Швецію та Фінляндію [14, с. 46].

Крім цього, термін «*приарктичні країни*» часто вживається як синонім терміну «*арктичні країни*», що може спричинити непорозуміння щодо того, які саме держави маються на увазі. На нашу думку, це пов'язано з тим, що досі відсутнє загальноприйняте тлумачення терміну «*приарктичні країни*» в українському науковому дискурсі. В англійських статтях та документах ми зустрічаємо лише поняття «*Arctic states*» (Арктичні держави) та «*Non-Arctic states*» (неарктичні держави), а термін «*near-Arctic state*», що можна перекласти, як «держава, що знаходиться біля Арктики», згадується здебільшого, коли мова йде про Китай, який у своїй «Білій книзі» 2018 року проголосив себе «*near-Arctic state*» [26]. Також не можна ігнорувати той факт, що Ісландія, Швеція та Фінляндія належать до групи восьми Арктичних держав в рамках Арктичної Ради, всі інші країни також визнають їхній арктичний статус.

Враховуючи, що термін «*приарктичні країни*» викликає значні суперечності щодо його тлумачення, пропонується уникати його використання під час написання наукових статей, принаймні до того моменту, поки не будуть розроблені чіткі критерії для визначення «*приарктичних країн*» в рамках українського наукового дискурсу. Натомість доцільно вживати чіткі та усталені терміни, такі як «Арктичні країни», «арктична п'ятірка» або «арктична вісімка», в залежності від контексту дослідження, що дозволить уникнути непорозумінь та суперечливих тлумачень.

Ще у 1947 році доктор М. Шелесняк дав визначення Арктики в термінах, встановлених і прийнятих фахівцями-арктикознавцями, за яким Арктика – це регіон, в якому середня температура найтеплішого місяця становить менше 50°F (10°C). Вона охоплює північні узбережжя Аляски, Канади, Канадський арктичний архіпелаг, більшу частину Лабрадору, більшу частину Ґренландії, архіпелаг Шпіцберген, північну частину Сибіру та Північний Льодовитий океан [38, с. 14]. Визначення цього терміну стосується величезної території та ґрунтується на середній температурі найтеплішого місяця, а не на картографічних критеріях. Таке визначення, звичайно, може не зовсім відповідати дійсності сьогодення, оскільки клімат змінюється, і географічні кордони, які беруть за основу температуру, також змінюються.

«Енциклопедія сучасної України» дає таке визначення Арктиці: «північна полярна область Землі, що охоплює крайні частини Євразії та Північної Америки, Північний Льодовитий океан з островами, прилеглі частини Атлантичного й Тихого океанів» [1].

Таким чином, перше визначення акцентує увагу на динамічності регіону з огляду на кліматичні зміни, тоді як друге – пропонує більш узагальнений географічний підхід.

Правовий статус Арктики формувався протягом тривалого часу. Однак на даний час не існує єдиного міжнародно-правового документа, який визначає статус Арктичного регіону в цілому. Правовий режим Арктики базується на нормах міжнародного права та національному законодавстві восьми Арктичних держав (Данії, Ісландії, Канади, Норвегії, Росії, США, Фінляндії, Швеції [19]).

Сьогодні Арктика знаходиться в процесі «прикордонної зміни стану» [16, с. 174], що можна інтерпретувати як кліматичну трансформацію, зміну геополітичних кордонів чи інтересів в регіоні. Боротьба за природні ресурси в Арктиці, поява нових торгових шляхів та вплив кліматичних змін на глобальну безпеку – з кожним роком ці питання набувають все більшої актуальності, адже глобальне потепління змінює ландшафт регіону і створює нові виклики для міжнародної політики та безпеки.

В рамках цієї статті розглянемо основні фактори, які впливають на безпеку в Арктиці: геополітичні інтереси; зміни клімату та екологічні загрози; милітаризацію Арктики; правову базу та міжнародні угоди; нову економічну активність і розвиток інфраструктури. Кожен з них має важливе значення для глобальної безпеки та стабільності регіону, зокрема і для Скандинавських країн (Норвегії, Данії та Швеції).

Геополітичні інтереси. Ще 78 років тому зверталась увага, що Арктичний регіон перестав бути лише крижаною пустелею, а розглядався як «перехрестя для торгівлі» [38, с. 5]. Основними гравцями в Арктичному регіоні розглядаються: Росія, США, Канада, Данія, Норвегія – як ключові Арктичні країни, які претендують на територіальні розширення; Швеція, Фінляндія, Ісландія – як Арктичні країни, які підтримують концепцію «відкритого моря» та виступають проти секторального поділу [15, с. 139]; Китай та ЄС – як «стейкхолдери» (зацікавлені сторони) Арктики, які прагнуть закріпити присутність у регіоні через економічну та наукову діяльність.

Зростаюча конкуренція за ресурси, нові морські шляхи та геополітичний вплив сприяє посиленню серед них напруженості. Арктика є багатим регіоном з точки зору природних ресурсів, зокрема нафти, газу, рудних копалин та рибних запасів. Суперечка за «право власності» на Північний полюс є лише частиною геополітичної боротьби за території в регіоні. Не можемо не згадати Китай, чий Уряд заявив, що має права в регіоні на судноплавство, рибальство, проліт літаків, інвестиції в нафтогазові проєкти тощо. Проте, не маючи суверенної юрисдикції в Арктиці, Китай для просування своїх інтересів покладається на партнерство з іншими державами [41], зокрема Росію.

Канада і Росія володіють найбільш значними арктичними територіями. У 1907 році канадський сенатор П. Пуар'є запропонував розділити Арктику на сектори, що належать державам арктичного поясу. Концепція секторного поділу Арктики знайшла відображення на законодавчому рівні у 1925 році – в Канаді та у 1926 році – в СРСР [41].

США не поділяли позицію Канади та СРСР щодо Арктики і продовжують виступати проти секторальної системи. Таку ж позицію зайняла і Норвегія. Обидві країни вважають, що за межами територіальних вод в Арктиці повинні бути забезпечені свободи відкритого моря. Данія, як суверен Ґренландії, фактично підтримує точку зору США та Норвегії. Компроміс між двома підходами був знайдений у ст. 234 Конвенції ООН з морського права 1982 року [9], що наділила прибережні держави правами приймати закони й правила щодо збереження морського середовища у вкритих кригою районах [8].

Секторальна концепція мала історичне значення для закріплення суверенітету арктичних держав. Однак у сучасних умовах вона втрачає актуальність через відсутність правової підтримки та зміну міжнародних підходів до управління Арктикою [41].

Натомість все більшого значення в геополітичному контексті набуває «гренландська тематика». Гренландія – найбільший острів у світі, має близько 700 миль (1126 км) у найширшому місці і 1600 миль (2575 км) у довжину [38, с. 15]. Професор Вашингтонського університету Скотт Монгомері розглядає чотири аспекти, які визначають цінність Гренландії: корисні копалини, військову присутність, арктичну геополітику і потенційну незалежність території [34].

Крім того, острів є основою для претензій Данії на суверенітет над Північним полюсом, на який претендують Росія і Канада. Зрозуміло, що суверенітет зможе надати країні доступ до значних запасів нафти, газу і рідкоземельних ресурсів, а також кращий науковий і військовий доступ до майбутнього Трансполярного морського шляху [34].

США мають давні інтереси в Гренландії у сфері безпеки. «З метою сприяння стабільності та добробуту в рамках Північноатлантичного договору шляхом об'єднання своїх зусиль для колективної оборони, збереження миру і безпеки та розвитку своєї колективної здатності протистояти збройному нападу» 27 квітня 1951 року була укладена Угода між Сполученими Штатами Америки та Королівством Данія (далі – Угода), що стосується оборони Гренландії. Згідно з Угодою, обидві країни зобов'язалися співпрацювати для зміцнення колективної оборони та забезпечення миру й безпеки в регіоні. Важливою частиною Угоди є визнання суверенітету Данії над Гренландією, водночас Сполученим Штатам надається право здійснювати заходи оборони в межах визначеної оборонної зони, зокрема, використовуючи повітряний простір і води, що прилягають до цієї зони [21]. Такі домовленості були важливими в контексті холодної війни, коли США та їх союзники прагнули зміцнити оборонні позиції в Північному Льодовитому океані, зокрема у Гренландії, як стратегічно важливій території для забезпечення безпеки в регіоні. Ця Угода залишається чинною впродовж терміну дії Північноатлантичного договору.

На початку 1950-х років США побудували у Гренландії військово-повітряну базу Туле за 750 миль (близько 1200 км) на північ від Полярного кола. У 2020 році її передали новоствореним Космічним силам США, а в 2023 році перейменували на космічну базу Пітуффік, що є найпівнічнішим військовим об'єктом США [34]. База Пітуффік має оновлені радары і засоби моніторингу для попередження про ракетні загрози та спостереження за космічним простором, а також для управління

супутниками. База також підтримує наукові арктичні дослідження та має можливість відстежувати судноплавство, а також повітряний та космічний простір, що надає їй як реального, так і символічного значення для американських стратегічних інтересів в Арктиці.

Висловлювання Дональда Трампа у 2019 році щодо можливості «купівлі» Гренландії викликали значний резонанс [30]. Офіційні представники Данії відразу відкинули ці пропозиції, наголошуючи, що територія острова не продається. Це питання стало об'єктом критики, оскільки сприймалось як спроба порушити суверенітет Данії і Гренландії, а також викликало негативну реакцію з боку міжнародної спільноти.

На основі аналізу політики США в Арктиці за адміністрації Д. Трампа під час першого терміну президентства можна зробити висновок про суттєве посилення американської активності в регіоні, що проявилось в кількох ключових аспектах [23]. По-перше, починаючи з 2019 року, Арктика знову набула стратегічного значення для Вашингтона, що зумовило посилення військової присутності США, зокрема через співпрацю з НАТО, проведення спільних навчань із Канадою та розширення флоту. Значна увага приділялася протидії впливу Росії та Китаю, що відповідало загальній тенденції мілітаризації Арктики. По-друге, адміністрація Трампа здійснила «енергетичний поворот», спрямований на розширення видобутку природних ресурсів у регіоні. Відміна мораторію на нафто- та газовидобуток на Алясці, послаблення екологічних обмежень і розгляд Арктики як стратегічного джерела ресурсів свідчать про економічний прагматизм цієї політики. По-третє, США посилили дипломатичну й геополітичну активність, зокрема висунули ідею інтернаціоналізації арктичних морських шляхів, що суперечило інтересам Росії та Канади. Намір Д. Трампа придбати Гренландію, а також відновлення дипломатичної присутності США на острові продемонстрували прагнення розширити американський вплив у регіоні.

Загалом, політика адміністрації Д. Трампа в Арктиці істотно відрізнялася від підходів попередньої адміністрації Б. Обама. Вона була більш конфронтаційною, зосередженою на військово-стратегічних і економічних аспектах, а екологічні питання відійшли на другий план [23]. Таким чином, Арктика розглядалася як арена геополітичного суперництва, що лише закріпило основу для подальшої конкуренції великих держав у цьому стратегічно важливому просторі.

До своїх заяв новообраний президент США Д. Трамп повернувся у 2025 році: «Нам потрібна Гренландія для цілей національної безпеки. Люди навіть не знають, чи має Данія якесь законне право на неї, але якщо має, то вона повинна відмовитися від неї, тому що вона потрібна нам для національ-

ної безпеки» [22]. Хоча такі заяви можуть сприйматись як агресивні або імперіалістичні в контексті міжнародного права та суверенітету інших країн, їх також можна розглядати як намагання Д. Трампа зміцнити стратегічну позицію США в Арктиці, зокрема у зв'язку з економічними та військовими інтересами в регіоні. Це також може бути частиною геополітичної гри, коли Д. Трамп намагається посилити свою позицію на міжнародній арені. Висловлювання, що ці території «потрібні для національної безпеки», може бути спробою виправдати свої дії і стратегію в очах внутрішньої аудиторії, проте на міжнародному рівні – це агресивна позиція.

Враховуючи обставини, Данія заручилась підтримкою організацій, створених в інтересах розвитку та стабільності Арктичного регіону. Президент Північної Ради Гелена Бйорклунд заявила, що Гренландія є важливою частиною Північного регіону та співробітництва, і Північна Рада рішуче підтримує заяви лідерів урядів Гренландії, Данії та інших північних країн про те, що майбутнє Гренландії вирішуватиме гренландський народ [35].

Слід відзначити, що США мають найбільший у світі оборонний бюджет, витративши у 2024 році 948 млрд доларів. Їхні збройні сили налічують 1,3 млн військовослужбовців, частина з яких дислокується у Гренландії. Для порівняння Данія у 2024 році витратила 9,9 млрд доларів, маючи всього 17 тис. військовослужбовців, а більшу частину своєї броньованої техніки передала Україні [33]. Саме тому використання Д. Трампом таких агресивних формулювань щодо Гренландії ставить під сумнів адекватну взаємодію між країнами-союзниками, що може спричинити ескалацію конфлікту та ще більшу руйнацію міжнародного порядку.

Арктична Стратегія США, яку у 2024 році презентував Пентагон, спрямована на посилення присутності США в Арктиці та взаємодії з союзниками у питаннях моніторингу та реагування на можливі загрози, а також проведення військових навчань [45]. Згідно з цим документом саме Росія у співпраці з Китаєм становить гостру загрозу безпеці та стабільності регіону.

Оцінюючи сучасні геополітичні тенденції в Арктиці, можна зробити висновок, що регіон перетворився на один із ключових плацдармів стратегічного суперництва між Арктичними та неарктичними державами. Заяви Д. Трампа щодо Гренландії демонструють прагнення США зміцнити свої позиції в регіоні, що може спровокувати дипломатичне напруження у відносинах з Данією та союзниками. Водночас, арктична політика Вашингтона залишається спрямованою на протидію впливу Росії та Китаю, що знайшло відображення в оновленій Арктичній Стратегії США.

Зміни клімату та екологічні загрози. Зростаюча тривога щодо впливу кліматичних змін на Арктику, що призводить не лише до суттєвих еко-

логічних змін, але й дає більший доступ до цього регіону, привертає все більшу увагу світової спільноти. Стає зрозумілим той факт, що регіон, який впродовж XX ст. був на периферії міжнародних відносин, має потенціал зайняти центральне місце у глобальних питаннях безпеки [37]. Окремим викликом в Арктичній Стратегії США визнано глобальне потепління: зміни клімату докорінно змінюють Арктику, що збільшує ризик для країн, чий кордони раніше були захищені важкодоступністю регіону.

Ще у 1991 році було прийнято Стратегію захисту навколишнього середовища Арктики (*Arctic Environmental Protection Strategy, AEPS*) [25], учасниками якої були держави Арктичної вісімки. Це був далекосяжний документ, який мав на меті визначити існуючі і нові екологічні проблеми і виклики в Арктиці, а також розробити плани дій. Основними екологічними проблемами, визначеними в той час, були стійкі органічні забруднювачі, нафтове забруднення, важкі метали, шум, радіоактивність і підкислення. Програма AEPS намагалася вирішити ці проблеми шляхом розробки планів дій та створення шести Робочих груп, які займаються низкою питань, включаючи збереження фауни і флори, моніторинг і оцінку стану довкілля. Програма AEPS, що згодом еволюціонувала в Арктичну Раду, дуже успішно сприяла об'єднанню колишніх арктичних «ворогів» для вирішення міжнародних екологічних питань безпеки [31, с. 458].

На Глобальному саміті лідерства – 2024, який відбувся у Кембриджському інституті сталого розвитку (*Cambridge Institute for Sustainability Leadership*), професор сер Девід Кінг, засновник та Голова Консультативної групи з питань кліматичної кризи (*Climate Crisis Advisory Group*), колишній Головні науковий радник Британського уряду, наголосив, що саме зміни клімату є основним викликом для людства на даному етапі [24].

Щорічне потепління, що спостерігається в Арктиці, більш ніж удвічі перевищує середньосвітовий показник. Наприклад, Норвезький центр кліматичних послуг прогнозує для Шпіцбергену такі зміни клімату на 2071–2100 роки, як підвищення температури повітря; збільшення річної кількості опадів, збільшення частоти та інтенсивності проливних дощів; збільшення річних потоків; зміни поверхневої вічної мерзлоти; зміни площі та маси льодовиків; збільшення частоти повеней; та збільшення частоти багатьох видів лавин та зсувів [17, с. 4]. Кліматичні зміни нерозривно пов'язані із суспільною безпекою, а дані дослідження надають «завчасні попередження» для управління ризиками та адаптації в майбутньому як в Арктиці, так і в інших регіонах. Зміни клімату впливають не лише на безпеку суспільства. Промислова безпека, а також безпека праці зазнає впливу, наприклад, шахти страждають від підтоплень через танення льодовиків.

Вразливість екосистем Арктики до антропогенного впливу та кліматичних змін створює ризики не тільки для природної рівноваги. Наприклад, забруднення морського середовища чи зниження чисельності видів може мати серйозні наслідки для рибальства, яке є важливим економічним сектором для багатьох країн регіону. Отже, глобальне потепління призводить до швидкого танення арктичного покриву, що відкриває нові морські шляхи та сприяє доступу до природних ресурсів, таких як нафта і газ.

Зміни клімату також можуть призвести до зміни екосистем, що створює нові ризики для національної безпеки Скандинавських країн та їхньої стабільності. У Швеції, наприклад, налічується понад 1900 гідроелектростанцій, які виробляють близько 50% від загального обсягу електроенергії країни, що робить її найбільшим виробником гідроенергії в ЄС та шостим у світі [4]. Швеція продовжує інвестувати у дослідження та вдосконалення технологій, щоб зберегти лідерство у сфері гідроенергетики та зробити свій внесок у боротьбу зі змінами клімату. В Норвегії також на гідроенергетику припадає понад половина виробленої електроенергії [13]. Зміни клімату можуть суттєво вплинути на рівень опадів і річкові потоки, що ставить під загрозу стабільність генерації електроенергії і виводить на новий рівень необхідність адаптації гідроенергетики до нових кліматичних умов.

Як потенціал для стабільності в регіоні в контексті змін клімату можемо виділити спільні зусилля всіх Арктичних країн, спрямовані на збереження екосистем і регулювання антропогенного навантаження. Лише вони можуть допомогти уникнути екологічних катастроф, що, в свою чергу, сприятиме стабільності як у Арктиці, так і в Скандинавських країнах, та розвитку сталого використання природних ресурсів. Наукові дослідження та інновації – запорука підвищення ефективності та екологічної стійкості.

Мілітаризація Арктики. Дослідники відзначають, що впродовж 1989–2000 років спостерігалось зниження процесів мілітаризації Арктики як Росією, так і США. Радянська/російська «деградація» була настільки серйозною, що значна частина ядерного підводного флоту залишалась буквально «гнити» в районі Мурманська. Це створило потенційну екологічну ядерну загрозу для всього регіону. Виникли побоювання, що деякі з цих підводних човнів можуть зазнати ядерного витoku або навіть розплавитись. Щоб попередити катастрофу США, Норвегія, Росія та Велика Британія створили Арктичне військово-екологічне співробітництво. Три західні держави надали значну економічну та технічну допомогу Росії для безпечної утилізації колишніх радянських човнів. Крім того, у 2002 році країни G8 ухвалили рішення приєднатися до цього процесу. Поки здійснювались заходи з утилізації

колишнього радянського ядерного флоту, російський уряд брав участь у багатосторонній дипломатії, уклавши низку угод щодо управління в Арктиці [31, с. 458].

Арктика розглядається як «дуже зручна військова база», що забезпечує можливість НАТО та Росії здійснювати взаємний моніторинг та контроль військових активів у рамках регіону [12]. Карта, на якій відображена військова активність (військові навчання, розгортання військ, випробування ракет, морські інциденти, перельоти військової авіації, операції протиповітряної оборони та патрулювання в повітрі) в Арктиці свідчить, що з 2022 року військова активність як Росії, так і інших Арктичних країн, в тому числі і Скандинавських, в регіоні значно посилилась [47].

В Арктичній Стратегії США [45], про яку ми вже згадували, висловлюється занепокоєння, що США, а також території країн-членів і партнерів НАТО знаходяться під загрозою, враховуючи потенціал російських арктичних сил та засобів. У документі також звертається увага на те, що Росія продовжує інвестувати значні кошти в нову військову інфраструктуру і реконструкцію об'єктів радянської епохи в Арктиці. Попри зменшення чисельності російських звичайних сухопутних військ через втрати в Україні, її стратегічні, військово-повітряні і морські сили залишаються недоторканими. Росія продемонструвала здатність відновлювати і реорганізовувати свої сухопутні війська. Зазначається, що Росія намагається здійснювати дестабілізаційну діяльність в Арктиці проти США та їхніх союзників.

Вдодовж Північного морського шляху між Беринговою і Карською протоками Росія почала перевищувати свої повноваження, надані Конвенцією ООН з морського права (UNCLOS), висуваючи надмірні вимоги до іноземних суден, що прямують цим маршрутом, і погрожує силою суднам, які не дотримуються російських правил [45].

Концепція зовнішньої політики Росії 2023 року – стратегічний документ, в якому Арктика займає друге місце серед пріоритетних регіонів після так званого «близького зарубіжжя» [10]. У Концепції зазначається, що пріоритетну увагу Росія приділятиме «нейтралізації курсу недружніх держав на мілітаризацію регіону та обмеження можливостей Росії для реалізації її суверенних прав в Арктичній зоні Російської Федерації», а також налагодженню взаємовигідного співробітництва з неарктичними державами, які «проводять конструктивну політику щодо Росії та зацікавлені у здійсненні міжнародної діяльності в Арктиці, включно з інфраструктурним розвитком Північного морського шляху» [10].

Посилення Росією мілітаризації Арктики звісно ж суперечить положенням згаданої Концепції про небажання мілітаризації регіону. Військова присутність Росії тут найбільша з усіх Арктичних країн.

На Кольському півострові розташований Північний флот Росії з важливими стратегічними ядерними силами. Активний розвиток Росією військової інфраструктури, а саме створення передових баз на архіпелазі Земля Франца-Йосифа, Новій Землі, Новосибірських островах, островах Врангеля, Чукотці, а також планування відновлення чотирнадцяти аеродромів, покинутих після розпаду СРСР, може свідчити, що Російська Федерація претендує на отримання військової переваги над іншими країнами Арктичного регіону. Росія також має незаперечну перевагу у вигляді найбільш потужного флоту криголамів, зокрема атомних, що дозволяє їй ефективно реалізовувати свої плани в Арктиці [7, с. 6]. Це створює для Росії надзвичайно сприятливі умови для реалізації своєї політики в регіоні.

Крім того, Москва розширює патрулювання арктичних вод стратегічними бомбардувальниками, проводить масштабні військові навчання та відпрацьовує сценарії боєз'їзків у складних кліматичних умовах. Зокрема, у 2021 році відбулися військові навчання «Умка-21», що продемонстрували можливості для розгортання стратегічних сил у регіоні [18]. У 2023 році Росія з Китаєм вперше провели спільні операції в Арктиці, які включали патрулювання в Беринговому морі та спільні бомбардувальні патрулі поблизу Аляски, що змусило США та Канаду підняти в повітря свої винищувачі для демонстрації оборони [46].

Вторгнення у морський і повітряний простір Скандинавських країн, встановлення російського прапора на дні Північного Льодовитого океану – все це викликає неабияке занепокоєння Арктичних держав. Деякі експерти вважають, що Росія може використати свій військовий потенціал з метою створення буферних зон в Арктиці або перекриття Північного морського шляху для інших міжнародних акторів [5, с. 149].

Таким чином, фактичні дії Росії суперечать її дипломатичним заявам. Під приводом захисту власних «суверенних прав» вона сама перетворює Арктику на арену військового протистояння, прагнучи встановити контроль над стратегічно важливими маршрутами та ресурсами. Зростаюча мілітаризація Росією своєї величезної прибережної зони зустрічає протидію у вигляді військових навчань НАТО на півночі Скандинавії.

Припускаємо, що у зв'язку з економічними санкціями, які ускладнюють реалізацію довгострокових військових та економічних проєктів Росії в регіоні, вона могла б запропонувати США доступ до ресурсів в Арктиці в обмін на вигідні для себе умови завершення російсько-української війни. Ймовірніше, США не могли б піти на такий крок, враховуючи власну Арктичну Стратегію [45]. Проте Д. Трамп – «непередбачуваний», і не виключено, що міг би оцінювати угоду з позиції бізнесмена,

а не політика. Таким чином, вплив арктичної політики інших держав безпосередньо на собі може відчувати Україна [3, с. 211].

Росія, США та інші країни активно нарощують свої військові потужності в Арктиці. Поява нових військових баз в регіоні, зміцнення флоту та розробка нових озброєнь можуть призвести до посилення напруженості та ризику військових конфліктів. Міжнародне співробітництво в галузі безпеки як потенціал для стабільності повинно охоплювати контроль над озброєннями в Арктичному регіоні, що зможе значно знизити рівень ескалації конфліктів та забезпечити стабільність як у Північному, так і в Скандинавському регіоні.

Правова база та міжнародні угоди. Як ми вже з'ясували, через глобальне потепління та завдяки величезним природним ресурсам, вигідному географічному положенню Арктика стала центром глобальної політики. А незавершене міжнародно-правове регулювання може створювати потенційні конфлікти між державами, які найбільше проявляють зацікавленість у регіоні.

Як наслідок, експерт з Арктики Тімо Коівурова вважає, що Арктичні держави в майбутньому не зможуть одноосібно «правити» в регіоні [27].

Арктика регулюється різними міжнародними угодами, зокрема Конвенцією ООН з морського права 1982 року (далі – Конвенція UNCLOS), Чиказькою конвенцією про цивільну авіацію 1944 року, Договором про заборону випробувань ядерної зброї в трьох середовищах 1963 року, регіональною Угодою про збереження білих ведмедів 1973 року, а також численними двосторонніми договорами між Арктичними державами [8].

Конвенція UNCLOS визначає межі територіальних вод і шельфу. Слід нагадати, що США підписали дану Конвенцію, але так і не ратифікували її, хоча минуло вже понад сорок років. Станом на 2023 рік пропозиція щодо ратифікації Конвенції UNCLOS вважалась сенаторами «мертвою з моменту її надходження» [44]. Без її ратифікації США не можуть подавати свої наукові висновки до Комісії ООН з кордонів континентального шельфу, не матимуть можливості отримувати її рекомендації і встановлювати кордони розширеного континентального шельфу на їхній основі. Врахування цих рекомендацій має певну перевагу: згідно з Конвенцією UNCLOS, якщо прибережна країна встановлює свої кордони розширеного континентального шельфу «на основі» рекомендацій Комісії ООН, ці межі є «остаточними і обов'язковими до виконання». Саме тому всі інші країни Арктичної п'ятірки скористались своїм правом на оскарження кордонів.

У короткому викладі «Зовнішні кордони розширеного континентального шельфу Сполучених Штатів Америки» [43], який переглянули станом на 2025 рік, зазначається, що США підготували

пакет даних і документів щодо кордонів свого континентального шельфу для надання до Комісії ООН та подадуть його після приєднання до Конвенції. США також готові подати свій пакет документів до Комісії ООН як країна, що не є учасницею Конвенції UNCLOS. Канада повідомила США, що вона не заперечуватиме проти розгляду Комісією ООН американського подання без шкоди як для визначення зовнішніх меж її власного континентального шельфу, так і для питань, пов'язаних із визначенням кордонів у цьому регіоні між США і Канадою [43].

Як бачимо, США, хоча й не ратифікували Конвенцію UNCLOS, де-факто дотримуються багатьох її положень та прагнуть використати передбачені нею механізми. Підготовка пакету документів може свідчити, що США визнають важливість Конвенції UNCLOS у регулюванні морських кордонів, але водночас прагнуть залишити собі простір для маневру, не обмежуючи власний суверенітет міжнародними зобов'язаннями.

У геополітичному контексті, враховуючи зростаюче суперництво в регіоні Арктики, США намагаються забезпечити юридичну основу для розширення своєї морської юрисдикції. Однак без ратифікації Конвенції UNCLOS їм складно відстоювати свої права на розширений континентальний шельф у міжнародно-правовому полі з іншими країнами Арктичного регіону. Конгрес США, особливо сенатори-республіканці, традиційно скептично ставляться до міжнародних угод, що можуть обмежити суверенітет країни. Відтак, навіть якщо ратифікація Конвенції UNCLOS розглядалася в адміністраціях Дж. Буша, Б. Обама та Дж. Байдена, вона так і не стала пріоритетом. Це демонструє, що питання залишається «замороженим» через внутрішньополітичні фактори.

Крім цього, простежуються спроби США знайти альтернативні шляхи тиску на міжнародну систему: якщо США все ж таки спробують подати пакет документів до Комісії ООН без ратифікації Конвенції UNCLOS, це буде важливий тест на стійкість та послідовність міжнародних інституцій. Якщо ж Комісія розгляне ці документи, це може створити прецедент для інших держав, які не є учасниками Конвенції, але хочуть отримати її переваги.

Таким чином, дана ситуація може свідчити про балансування США між небажанням підкорятися міжнародним зобов'язанням та необхідністю діяти в рамках існуючої правової системи, щоб захистити свої стратегічні інтереси.

У 2008 році представники Канади, Росії, Данії, Норвегії та США зібралися в Гренландії і прийняли Ілуліссатську декларацію після завершення Конференції з питань Північного Льодовитого океану. Декларація підкреслює важливість морського права у врегулюванні прав і обов'язків щодо Арктики, зокрема в питаннях визначення

зовнішніх меж континентального шельфу, охорони морського середовища, включаючи льодовиковий покрив, забезпечення свободи судноплавства та підтримки морських наукових досліджень. Крім того, п'ять Арктичних держав підтвердили свою відданість міжнародній правовій базі та готовність до врегулювання будь-яких суперечок, що виникають [37]. На нашу думку, важливість цього документа полягає в тому, що він сприяв стабільності та забезпеченню сталого розвитку Арктичного регіону в умовах зростаючої уваги до його екологічного стану та стратегічного значення.

Свобода судноплавства через Північний Льодовитий океан завжди давала надію на появу нових судноплавних маршрутів, які могли б перетнути полюс і забезпечити більший доступ до європейського, американського та азійського ринків. Однак, протягом майже всього XX ст. вона була нереалізованою, у зв'язку з небезпеками, пов'язаними з полярною навігацією через води, вкриті льодовиками, а також через те, що більша частина Північного Льодовитого океану була непридатною для судноплавства [37].

Угода про рибальство – відмінний приклад співпраці Арктичних країн з іншими країнами, адже згідно з міжнародним правом всі держави світу мають право на вільну ловлю ресурсів у відкритому морі. Більш того, всі країни користуються навігаційними правами у відкритому морі, а це означає, що Арктичні держави повинні гарантувати право на мирний прохід через їх територіальне море, а також транзитний прохід через протоки [27].

На сьогодні на півночі Європи активно діють такі регіональні організації: Арктична Рада, Рада Баренцового/Євроарктичного регіону, Рада держав Балтійського моря, Рада міністрів Північних країн та Північна Рада, а також програма «Північний вимір».

Співпраця між країнами через такі структури, як Арктична Рада, є важливою для вирішення суперечок і запобігання конфліктів. На даний час 13 неарктичних держав-спостерігачів, серед яких Індія, Японія, Сінгапур та Китай, а також коаліції корінних народів Арктики беруть участь у діяльності Ради. Основна увага Арктичної Ради зосереджена на охороні навколишнього середовища, сталому розвитку та науковій співпраці. Хоча Рада досягла певних успіхів у вирішенні окремих питань, їй завжди бракувало всеосяжних повноважень для реагування на дедалі складніші виклики в Арктиці [32].

Крім того, деякі проєкти Арктичної Ради, пов'язані з Росією, були тимчасово призупинені через повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році. РФ була відсторонена від участі в роботі ради. Це ще більше дестабілізувало систему управління Арктикою, адже ухвалення рішень в Арктичній Раді мають прийматися одно-

стайно всіма Арктичними державами. Проте вже у 2024 році співробітництво з Росією в рамках Арктичної Ради частково відновилося. Як пояснив Посол у справах Арктики і Антарктики МЗС Фінляндії П. Вуорімякі, однією із причин налагодження взаємодії з Росією була необхідність прийняття рішень щодо кліматичних проблем, що вимагає участі всіх країн-членів Арктичної Ради [6]. Проте слід відзначити, що це припинення співпраці не зупинило розвиток регіону, особливо в самій Росії, яка продовжила зміцнювати свої зв'язки з Китаєм в Арктиці.

Програма «Північний вимір» є інструментом співробітництва між ЄС, Росією, Норвегією та Ісландією. Дана ініціатива ЄС охоплює території в складі Балтійського і Баренцового регіонів Північного Заходу Росії – на сході та Ісландії і Гренландії – на заході. Вона мала на меті налагодити тісне співробітництво ЄС з північними країнами, що не входять до складу ЄС.

Таким чином, Скандинавські країни (Норвегія, Данія, Швеція) активно співпрацюють між собою та з іншими країнами, оскільки всі вони є членами вищезгаданих організацій. Слід нагадати, що Росія також була повноправним членом Ради Баренцового/Євроарктичного регіону, Ради держав Балтійського моря та програми «Північний вимір». Проте після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році ці організації припинили співпрацю з Росією, яка своїми воєнними діями порушила норми міжнародного права та підірвала основи глобальної безпеки.

Отже, через порушення норм міжнародного права Росія залишається ізольованою від регіональних ініціатив у Північній Європі та Арктиці, за винятком часткової співпраці в рамках Арктичної Ради.

Пригадаємо, що і між союзними Арктичними державами також виникають територіальні суперечки, наприклад між Канадою та Данією щодо суверенітету над о. Ханса, розташованого між Гренландією та Канадою. Острів (площею приблизно 1,2 км²) – безлюдний, без рослинності та дикої природи, однак має традиційне, символічне та історичне значення для місцевого населення [29]. У 2022 році, на фоні повномасштабного російського вторгнення в Україну, країни підписали угоду та встановили межі сухопутного та морського кордону, таким чином, поставивши крапку у конфлікті, який увійшов в історію під назвою «війна віскі». Крім цього, дана угода встановлює обов'язкову лінію розмежування в зоні перекриття континентального шельфу у Лабрадорському морі, щодо якої і Канада і Данія разом з Гренландією подавали заявки до Комісії ООН з кордонів континентального шельфу, що є справедливим рішенням, яке відповідає ст. 83 Конвенції UNCLOS [29].

США і Канада не укладали жодних угод про морські кордони в Арктичному регіоні. Проведені між ними консультації свідчать, що обидві країни мають права на континентальний шельф в Північному Льодовитому океані, а це означає, що встановлення зовнішніх меж континентального шельфу США в Північному Льодовитому океані залежатиме від визначення кордонів з Канадою [43].

Позиція Швеції, Фінляндії та Ісландії щодо Арктики базується на дотриманні міжнародного права, зокрема Конвенції UNCLOS, та підтримці багатостороннього співробітництва в рамках Арктичної Ради. Ці країни виступають за збереження свободи судноплавства, екологічну безпеку та міжнародне співробітництво в Арктиці. Підтримка Швецією, Фінляндією та Ісландією Конвенції UNCLOS як основного правового механізму, що виключає секторальний підхід до поділу Арктики, підтверджується їхньою офіційною політикою та діями.

Конвенція UNCLOS не містить прямої заборони секторального підходу до визначення кордонів, але вона створила міжнародно-правовий режим, який його витісняє, надаючи перевагу географічному та науково обґрунтованому визначенню морських просторів. Ст. 76 Конвенції UNCLOS визначає, що прибережні держави можуть претендувати на континентальний шельф до 200 морських миль від вихідних ліній або більше, якщо вони науково обґрунтують продовження континентального шельфу. Рішення про кордони розширеного континентального шельфу ухвалюється Комісією ООН з кордонів континентального шельфу, а не в односторонньому порядку Арктичними державами.

Фінляндія активно підтримує багатосторонню співпрацю в Арктиці, зокрема в рамках Арктичної Ради, заснування якої вона ініціювала. Як сказав ще у 2019 році колишній міністр закордонних справ Фінляндії Т. Сойні: «Ви не можете поставити на Арктиці знак «не турбувати»» [20]. Її стратегія щодо Арктики підкреслює важливість дотримання міжнародного права, включаючи Конвенцію UNCLOS, для забезпечення сталого розвитку та екологічної безпеки в регіоні.

Ісландія виступає проти узурпації вирішення арктичних питань обмеженою кількістю держав і наголошує на важливості рівноправної участі всіх Арктичних країн у прийнятті рішень. У резолюції парламенту Ісландії з арктичної політики 2011 року висловлено протест проти спроб Арктичної п'ятірки контролювати процес прийняття рішень щодо Арктики, що нівелює значення Арктичної Ради.

«Арктика – це межа, що розділяє західні країни та Росію», – зазначено у Стратегії Швеції для Арктичного регіону-2020 [39]. Дана Стратегія встановлює цілі та основні пріоритети Уряду Швеції, визна-

чає політичний напрям подальшої роботи щодо Арктики за шістьма напрямками: міжнародне співробітництво; безпека і стабільність; клімат і навколишнє середовище; полярні дослідження та екологічний моніторинг; сталий економічний розвиток та бізнес-інтереси; забезпечення належних умов життя. Стратегічною метою Швеції є підвищити свій авторитет як важливого актора в Арктиці. Цей курс залишався незмінним з 2011–2013 років: під час головування в Арктичній Раді Швеція сприяла зміцненню цієї інституції та підтримувала інклюзивний підхід до вирішення арктичних питань, що відповідає принципам Конвенції UNCLOS.

Таким чином, політика Швеції, Фінляндії та Ісландії підтверджує їхню підтримку Конвенції UNCLOS як основного правового механізму для регулювання питань в Арктиці, що виключає секторальний підхід до поділу регіону. Ці держави вважають, що на арктичні води повинні поширюватися загальні принципи відкритого моря, а не секторальний поділ, який ставить їх у нерівноправне становище у порівнянні з іншими Арктичними державами.

Невизначений статус Арктики та відсутність ефективного міжнародного правового механізму сприяють загостренню конфліктів. Різні країни використовують як дипломатичні, так і військові засоби для закріплення свого впливу. Майбутнє Арктики залежить від досягнення міжнародних домовленостей щодо розподілу ресурсів та забезпечення стабільності в регіоні [15].

На нашу думку, саме стратегічний діалог між ключовими гравцями в Арктиці зможе запобігти ескалації, забезпечити мирне співіснування держав у регіоні та зберегти глобальну стабільність. Отже, розвиток і зміцнення міжнародних правових механізмів слід розглядати як потенціал для стабільності.

Нова економічна активність і розвиток інфраструктури. У зв'язку зі змінами клімату в Арктиці відкриваються нові можливості для освоєння ресурсів, судноплавних маршрутів і туризму, що становить великий інтерес для інших країн. Зростання попиту на енергію підштовхує країни до активізації видобутку ресурсів в цьому регіоні.

Ці можливості приваблюють не лише нинішніх членів Арктичної Ради, але й неарктичні країни, особливо Китай. З моменту проголошення себе «near-Arctic state» Китай активно використовує свою дипломатичну майстерність і фінансові ресурси, щоб здобути значний вплив в Арктичній Раді, а також розширює свою присутність у регіоні через енергетичні та судноплавні угоди з Росією і розвиток наукових ініціатив [32].

За оцінками на дні Північного Льодовитого океану знаходиться **20% світових запасів нафти та 30% природного газу**. Арктика може стати ключовим транспортним коридором між Євро-

пою, Північною Америкою та Азією. Рибальство та туризм також стають перспективними галузями розвитку регіону [15]. Величезні мінеральні багатства Гренландії мають реальний потенціал для розвитку її економіки. Виявлені родовища містять дорогоцінні метали (золото і платину), кольорові метали (цинк, залізо, мідь, нікель, кобальт і уран) та рідкоземельні елементи (зокрема неодим, диспрозій і празеодим). Детальний звіт за 2023 рік [36], опублікований Геологічною службою Данії та Гренландії, свідчить про те, що з подальшим відступом Гренландського льодовикового покриву будуть знайдені нові родовища. Вільна від льоду зона Гренландії охоплює приблизно 0,4 млн. км², що вже може сприяти пошуку цілої низки критично важливих мінеральних ресурсів [36]. Ресурси рідкоземельних елементів у Гренландії є особливо важливими. Ці елементи необхідні не лише для акумуляторних, сонячних і вітрових технологій, але й для використання у військовій сфері. У разі повної розробки родовища урану і рідкоземельних елементів Кванеф'єльд, Гренландія стане одним з найбільших виробників у світі [34].

Гренландія географічно розташована між Північним морським шляхом і Північно-Західним проходом – двома арктичними судноплавними шляхами, важливість яких зростає в міру того, як зменшується морська крига. Приблизно до 2050 року через центральну частину Північного Льодовитого океану, повз східні береги Гренландії, ймовірно, буде відкрито Трансполярний морський шлях [34].

Отже, Арктика розглядається як потенційно важливий транспортний і торговий регіон. Створення нових торгових маршрутів і розвиток інфраструктури може змінити економічний ландшафт регіону та спричинити зростання конкуренції. В такому випадку потенціалом для стабільності зможе стати забезпечення справедливого доступу до ресурсів через міжнародні угоди і механізми співпраці між Арктичними та неарктичними країнами.

Висновки. За останні роки інтерес до Арктичного регіону суттєво підвищився, що зумовлено наслідками глобального потепління, які роблять цей простір більш доступним для судноплавства та розробки природних ресурсів. Це призвело до активізації геополітичного суперництва між державами за контроль над арктичними територіями. Арктика є стратегічно важливим регіоном не лише для Арктичних країн, але й для Європейського Союзу та країн – спостерігачів у рамках роботи Арктичної Ради, особливо для Китаю, Індії та Японії.

Серед факторів, які впливають на безпеку в Арктиці виділено геополітичні інтереси, зміни клімату та екологічні загрози, мілітаризацію Арктики, правову базу та міжнародні угоди; нову економічну активність і розвиток інфраструктури.

Правове регулювання Арктичного регіону залишається складним і багатошаровим. Хоча Конвенція ООН з морського права є ключовим документом у визначенні морських кордонів, США досі не ратифікували її, що створює правові виклики для відстоювання їхніх претензій на континентальний шельф. Арктичні держави прагнуть врегулювати суперечки шляхом багатосторонньої дипломатії, що підтверджується Ілуліссатською декларацією та діяльністю Арктичної Ради. Водночас російська агресія в Україні суттєво вплинула на регіональні ініціативи, послабивши механізми співпраці. У таких умовах Скандинавські країни продовжують підтримувати міжнародно-правові механізми, що сприяють стабільності й сталому розвитку Арктики.

Арктичний регіон залишається зоною геополітичного суперництва, що вимагає комплексних досліджень у політичній, економічній, правовій та екологічній площинах. Подальші дослідження можуть зосередитися на вдосконаленні механізмів міжнародного співробітництва, пошуку балансів між економічним розвитком і збереженням екосистеми, а також аналізі безпекових викликів у контексті нових геополітичних реалій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арктика. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-43251> (дата звернення: 10.03.2025).
2. Валігурська І. Конфліктність довкола Арктики: загальна характеристика проблеми. Київський міжнародний університет. URL: <http://vmv.kytmu.edu.ua/series/vmv/vipusk9/07.pdf> (дата звернення: 10.03.2025).
3. Воротилова І. Геополітичний вимір арктичної політики: стратегічні інтереси та роль Скандинавських країн. Сучасні політичні процеси: глобальний та національний виміри: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 6–7 березня 2025 р.), Одеса, 2025. С. 209–213.
4. Гідроенергетика Швеції: використання енергії води для сталого майбутнього. Укрідроенерго. URL: https://uhe.gov.ua/media_tsentri/novyny/hidroenerhetyka-shvetsiyi-vykorystannya-enerhiyi-vody-dlya-staloho-maybutnoho (дата звернення: 24.03.2025).
5. Дорош Л., Данчук Г. Безпекова ситуація в Арктичному регіоні: вплив російсько-української війни. Вісник Львівського університету Серія філософ.-політолог. студії. 2024. № 53. С. 146–153. URL: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.53.17> (дата звернення: 10.03.2025).
6. Європейська правда. Арктична рада відновила співпрацю з РФ, заморожену після її вторгнення в Україну. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/08/30/7193178/> (дата звернення: 24.03.2025).
7. Замікула М. Мілітаризація Арктики як проблема міжнародної безпеки. <https://niss.gov.ua>. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-12/militar_Arktiku-4c34d.pdf (дата звернення: 10.03.2025).
8. Леонід Тимченко: Міжнародно-правовий режим Арктики. Центр дослідження Росії. URL: http://rstudies.org/news_details.php?news_id=41771∓lang=ukr&interface_lang=ukr (дата звернення: 27.02.2025).
9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права. IAC Консультант. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=0005WDC64C> (дата звернення: 15.03.2025).
10. Концепция внешней политики Российской Федерации: від 31.03.2023. URL: <https://www.mid.ru/ru/detail-material-page/1860586/> (дата звернення: 06.03.2025).
11. Кошовий С. А. Арктичний курс Китаю: науковий та практичний аспект. Україна – Китай. 2018. № 12. С. 48–73. URL: <https://sinologist.com.ua/category/publication/journal/ukrayina-kitaj-n12-2018/> (дата звернення: 25.02.2025).
12. Мола К. Як Україна змінює Арктику. LB.ua. URL: https://lb.ua/society/2022/11/28/537249_yak_ukrayina_zminyuie_arkтику.html (дата звернення: 10.03.2025).
13. Найбільше у світі джерело зеленої енергії швидко випаровується. Що може врятувати гідроенергетику. Forbes.ua. URL: https://forbes.ua/svit/naybilshe-u-sviti-dzherelo-zelenoi-energii-shvidko-viparovuetsya-shcho-mozhe-vryatuvati-gidroenergetiku-roz-bir-bloomberg-26102022-9313?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 24.03.2025).
14. Павко Я. А. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав в Арктиці: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2017. 260 с.
15. Яшна Н. О. Зіткнення інтересів провідних держав світу в Арктичному регіоні. *Грані*. 2015. № 1 (117), січ. С. 136–141.
16. Яшна Н. О. Розвиток арктичного регіону в умовах сучасних геополітичних трансформацій. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія*. 2015. № 4 (26). С. 172–178.
17. Albrechtsen E., Indreiten M. Editorial: Arctic safety. *Safety Science*. 2021. Vol. 137. P. 105–165. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2021.105165> (date of access: 10.03.2025).
18. Arctic Exercise Umka-2021 shows Russian SSBN can deliver massive strike. *Naval News*. 2021. URL: <https://www.navalnews.com/naval-news/2021/04/arctic-exercise-umka-2021-shows-russian-ssbn-can-deliver-massive-strike/> (дата звернення: 24.03.2025).
19. Arctic States. Arctic Council. URL: <https://arctic-council.org/about/states/> (date of access: 16.02.2025).
20. Arctic Sustainability in Troubled Times. Arctic Circle. URL: <https://www.arcticcircle.org/journal/arctic-sustainability-in-troubled-times> (date of access: 16.03.2025).
21. Avalon Project – Defense of Greenland: Agreement Between the United States and the Kingdom of Denmark, April 27, 1951. Avalon Project – Documents in Law, History and Diplomacy. URL: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/den001.asp (date of access: 10.03.2025).

22. Bloomberg Television. Trump Says Greenland Is Needed for Security Purposes, 2025. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Af1eSE14-6k> (date of access: 04.03.2025).
23. Bohdanova T., Cherevko A. Арктичний регіон у зовнішній політиці США за адміністрації Д. Трампа. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2021. № 02. С. 66–75. URL: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2020.02.066> (дата звернення: 10.03.2025).
24. Cambridge Institute for Sustainability Leadership. CISL Global Leadership Summit 2024 Conversations | Sir David King, 2024. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=02JE8Y3_1YM (date of access: 10.03.2025).
25. Canada-Denmark-Finland-Iceland-Norway-Sweden-Union of Soviet Socialist Republics-United States: Arctic Environmental Protection Strategy. (1991). *International Legal Materials*, 30(6), 1624–1669. DOI:10.1017/S0020782900017447.
26. China's Arctic Policy: A white paper of 26.01.2018. First Edition 2018. URL: https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm (date of access: 23.02.2025).
27. CIRPS. Які країни претендують на Арктику? *cir-ps.com*. URL: <https://www.cir-ps.com/post/які-країни-претендують-на-арктику> (дата звернення: 10.03.2025).
28. Countries – Arctic Portal. Arctic News, Maps, Events and Announcements. Arctic Portal. URL: <https://arcticportal.org/the-arctic-portal/countries> (date of access: 25.02.2025).
29. Global Affairs Canada. Boundary dispute. Canada.ca. URL: <https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2022/06/boundary-dispute.html> (date of access: 15.03.2025).
30. Hart B. Report: Trump, who is the President, wants to buy Greenland. *Intelligencer*. URL: <https://nymag.com/intelligencer/2019/08/president-trump-wants-to-buy-greenland-report.html> (date of access: 10.03.2025).
31. Huebert R., Lackenbauer P. W. *Debating Arctic Security Selected Writings, 2010–2021*. NAADS Engage Series, 2021. 537 p.
32. Institute for the Study of Diplomacy. Analysis | Creating an Arctic Eight (A8): A necessity for governance and security. Medium. URL: <https://medium.com/the-diplomatic-pouch/analysis-creating-an-arctic-eight-a8-a-necessity-for-governance-and-security-b86f6fb7fe1f> (date of access: 25.02.2025).
33. Kayali L., Cokelaere H. Trump's invasion of Greenland would be 'the shortest war in the world'. *POLITICO*. URL: <https://www.politico.eu/article/donald-trump-invasion-greenland-shortest-war-world/> (date of access: 10.03.2025).
34. Montgomery S. L. 4 reasons why the US might want to buy Greenland – if it were for sale, which it isn't. *The Conversation*. URL: <https://theconversation.com/4-reasons-why-the-us-might-want-to-buy-greenland-if-it-were-for-sale-which-it-isnt-246955> (date of access: 16.03.2025).
35. Nordic Council President strongly supports Greenland's right to decide its own future. Nordic Co-operation. URL: <https://www.norden.org/en/news/nordic-council-president-strongly-supports-greenlands-right-decide-its-own-future> (date of access: 16.03.2025).
36. Review of the critical raw material resource potential in Greenland / D. Rosa et al. Center for minerals and materials geological survey of Denmark and Greenland: GEUS, 2023. 124 p. URL: https://data.geus.dk/pure-pdf/MiMa-R_2023_1_web.pdf (date of access: 16.02.2025).
37. Rothwell D. R. The Arctic in International Law: Time for a New Regime? *SSRN Electronic Journal*. 2008. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1314546> (date of access: 25.02.2025).
38. Shelesnyak M. C. *Across the Top of the World: A Discussion of the Arctic*. Washington: Office of Naval Research, Navy Department, 1947. 71 p. URL: <https://play.google.com/store/books/details?id=eEdq-pAmzFgC&rdid=book-eEdq-pAmzFgC&rdot=1&pli=1> (date of access: 10.03.2025).
39. Sweden's strategy for the Arctic region – 2020. URL: <https://www.government.se/contentassets/85de9103bbbe4373b55eddd7f71608da/swedens-strategy-for-the-arctic-region-2020.pdf> (date of access: 16.03.2025).
40. The Arctic Five Versus the Arctic Council. *Arctic Yearbook – Arctic Yearbook*. URL: <https://arcticyearbook.com/arctic-yearbook/2016/2016-briefing-notes/205-the-arctic-five-versus-the-arctic-council> (date of access: 25.02.2025).
41. Timtchenko L. The Russian Arctic Sectoral Concept: Past and Present. *ARCTIC*. 1997. Vol. 50, no. 1. URL: <https://doi.org/10.14430/arctic1088> (date of access: 25.02.2025).
42. Ukrinform. Найближчим часом на нас чекає Велике Арктичне протистояння. *Укрінформ* – актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3838130-najblizcim-casom-na-nas-cekae-velike-arkticne-protistoanna.html> (дата звернення: 25.02.2025).
43. United States Department of State: The Outer Limits of the Extended Continental Shelf of the United States of America: Executive Summary. Washington, 2023 (revised 2025).
44. Unmoored from the UN: The Struggle to Ratify UNCLOS in the United States. The SAIS Review of International Affairs. URL: <https://saisreview.sais.jhu.edu/unmoored-from-the-un-the-struggle-to-ratify-unclos-in-the-united-states/> (date of access: 15.03.2025).
45. 2024 Department of Defense Arctic Strategy: of 21.06.2024. URL: <https://media.defense.gov/2024/Jul/22/2003507411/-1/-1/0/DOD-ARCTIC-STRATEGY-2024.PDF> (date of access: 24.02.2025).
46. Russia and China conducting joint Arctic operations for first time, Coast Guard says. *Stars and Stripes*. URL: https://www.stripes.com/branches/coast_guard/2024-11-14/coast-guard-arctic-icebreakers-russia-china-15849293.html?utm_source=chatgpt.com (date of access: 26.03.2025).
47. Arctic Military Activity Tracker | CSIS Europe, Russia, Eurasia Program. URL: <https://arcticmilitarytracker.csis.org/> (date of access: 26.03.2025).

REFERENCES:

1. Arktyka [Arctic]. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy*. Available at: <https://esu.com.ua/article-43251> (date of access: 10.03.2025) [in Ukrainian].
2. Valihurska I. Konfliktist dovkola Arktyky: zahalna kharakterystyka problemy [Conflict around the Arctic: general characteristics of the problem]. *Kyiv International University*. Available at: <http://vmv.kymu.edu.ua/series/vmv/vipusk9/07.pdf> (date of access: 10.03.2025) [in Ukrainian].
3. Vorotilova, I. (2025). Heopolitychnyi vymir arktychnoi polityky: stratehichni interesy ta rol Skandinavskykh krain [Geopolitical dimension of Arctic policy: strategic interests and the role of the Scandinavian countries]. *Modern political processes: global and national dimensions: proceedings of the IV International Scientific and Practical Internet Conference*. Odesa, pp. 209–213 [in Ukrainian].
4. Hidroenerhetyka Shvetsii: vykorystannia enerhii vody dlia staloho maibutnoho [Swedish hydropower: harnessing water energy for a sustainable future]. *Ukrhidroenerho*. Available at: <https://uhe.gov.ua/media-tsentr/novyny/hidroenerhetyka-shvetsiyyi-vykorystannya-enerhiyi-vody-dlya-staloho-maibutnoho> (date of access: 24.03.2025) [in Ukrainian].
5. Dorosh, L., Danchuk, H. (2024). Bezpekova sytuatsiia v Arktychnomu rehioni: vplyv rosiiskoukrainskoi viiny [Security situation in the Arctic region: impact of the Russian-Ukrainian war]. *Lviv University Bulletin*, No. 53, pp. 146–153. Available at: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.53.17> (date of access: 10.03.2025) [in Ukrainian].
6. Arktychna rada vidnovyla spivpratsiu z RF, zamorozhenu pislia ii vtorhnennia v Ukrainu [Arctic Council has resumed cooperation with Russia, frozen after its invasion of Ukraine]. *Yevropeiska pravda*. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/08/30/7193178/> (date of access: 24.03.2025) [in Ukrainian].
7. Zamikula, M. Militaryzatsiia Arktyky yak problema mizhnarodnoi bezpeky [Militaryization of the Arctic as an issue of the international security]. Available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-12/militar_Arktuku-4c34d.pdf (date of access: 10.03.2025) [in Ukrainian].
8. Tymchenko, L. Mizhnarodno-pravovy rezhym Arktyky [International legal regime of the Arctic]. *Tsentrdoslidzhennia Rosii*. Available at: http://rstrudies.org/news_details.php?news_id=41771&lang=ukr&interface_lang=ukr (date of access: 27.02.2025) [in Ukrainian].
9. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii z morskoho prava [United Nations Convention on the Law of the Sea]. *IAS Konsultant*. Available at: <http://consultant.parus.ua/?doc=0005WDC64C> (date of access: 15.03.2025) [in Ukrainian].
10. Kontseptsiiia vneshnei politiki Rossiiskoi Federatsii [Foreign Policy Concept of the Russian Federation] dated 31.03.2023. Available at: <https://www.mid.ru/ru/detail-material-page/1860586/> (date of access: 06.03.2025) [in Russian].
11. Koshovyi, S.A. (2018). Arktychnyi kurs Kytau: naukovyi ta praktychnyi aspekt [Arctic course of China: research and practical aspect]. *Ukraina – Kytai*. No. 12. pp. 48–73. Available at: <https://sinologist.com.ua/category/publication/journal/ukrayina-kitaj-n12-2018/> (date of access: 25.02.2025) [in Ukrainian].
12. Mola, K. Yak Ukraina zminiuie Arktyku [How Ukraine changes Arctic]. *LB.ua*. Available at: https://lb.ua/society/2022/11/28/537249_yak_ukraina_zminyuie_arktyku.html (date of access: 10.03.2025) [in Ukrainian].
13. Naibilshe u sviti dzherele zelenoi enerhii shvudko vyparovuietsia. Shcho mozhe vriatuvaty hidroenerhetyku [The largest source of green power in the world evaporates quickly. What can save hydroenergy]. *Forbes.ua*. Available at: https://forbes.ua/svit/naybilshe-u-sviti-dzherele-zelenoi-energii-shvidko-vyparovuetsia-shcho-mozhe-vryatuvati-gidroenergetiku-rozbir-bloomberg-26102022-9313?utm_source=chatgpt.com (date of access: 24.03.2025) [in Ukrainian].
14. Pavko, Y. A. (2017). Mizhnarodno-pravove rehu-liuvannia spivrobitnytstva derzhav v Arktytsi [International legal regulation of states cooperation in the Arctic]: thesis for Phd degree. Kyiv, 260 p. [in Ukrainian].
15. Yashna, N. O. (2015). Zitknennia interesiv providnykh derzhav svitu v Arktychnomu rehioni [Clash of interests of the leading powers of the world in the Arctic region]. *Hrani*, No. 1 (117). pp. 136–141 [in Ukrainian].
16. Yashna, N. O. (2015). Rozvytok arktychnoho rehionu v umovakh suchasnykh heopolitychnykh transformatsii [Development of the Arctic region in the context of modern geopolitical transformations]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*, No. 4 (26). pp. 172–178 [in Ukrainian].
17. Albrechtsen, E., Indreiten, M. (2021). Editorial: Arctic safety. *Safety Science*. Vol. 137. pp. 105–165. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2021.105165> (date of access: 10.03.2025).
18. Arctic Exercise Umka-2021 shows Russian SSBN can deliver massive strike. *Naval News*. 2021. Available at: <https://www.navalnews.com/naval-news/2021/04/arctic-exercise-umka-2021-shows-russian-ssbn-can-deliver-massive-strike/> (date of access: 10.03.2025).
19. Arctic States. *Arctic Council*. Available at: <https://arctic-council.org/about/states/> (date of access: 16.02.2025).
20. Arctic Sustainability in Troubled Times. *Arctic Circle*. Available at: <https://www.arcticcircle.org/journal/arctic-sustainability-in-troubled-times> (date of access: 16.03.2025).
21. Avalon Project – Defense of Greenland: Agreement Between the United States and the Kingdom of Denmark, April 27, 1951. *Avalon Project – Documents in Law, History and Diplomacy*. Available at: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/den001.asp (date of access: 10.03.2025).
22. Bloomberg Television. Trump says Greenland is needed for security purposes, 2025. *YouTube*. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=Af1eSE14-6k> (date of access: 04.03.2025).
23. Bohdanova, T., Cherevko, A. (2021). Arktychnyi rehion u zovnishnii politytsi SShA za administratsii D. Trampa [Arctic region in the foreign policy of the USA under D. Trump's administration]. *Acta de Historia*

& *Politica: Saeculum XXI*. No. 02. pp. 66–75. Available at: <https://doi.org/10.26693/ahpsxxi2020.02.066> (date of access: 10.03.2025) [in Ukrainian]

24. Cambridge Institute for Sustainability Leadership. CISL Global Leadership Summit 2024 Conversations | Sir David King, 2024. *YouTube*. Available at: https://www.youtube.com/watch?v=02JE8Y3_1YM (date of access: 10.03.2025).

25. Canada-Denmark-Finland-Iceland-Norway-Sweden-Union of Soviet Socialist Republics-United States: Arctic Environmental Protection Strategy. (1991). *International Legal Materials*, 30(6), 1624–1669.

26. China's Arctic Policy: A white paper of 26.01.2018. Available at: https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm (date of access: 23.02.2025).

27. CIRPS. Yaki krainy pretenduiut na Arktyku? [Which countries claim the Arctic?]. *Cir-ps.com*. Available at: <https://www.cir-ps.com/post/які-країни-претендують-на-арктику> (date of access: 10.03.2025) [in Ukrainian].

28. Countries – Arctic Portal. Arctic News, Maps, Events and Announcements. *Arctic Portal*. Available at: <https://arcticportal.org/the-arctic-portlet/countries> (date of access: 25.02.2025).

29. Global Affairs Canada. Boundary dispute. *Canada.ca*. Available at: <https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2022/06/boundary-dispute.html> (date of access: 15.03.2025).

30. Hart, B. Report: Trump, who is the President, wants to buy Greenland. *Intelligencer*. URL: <https://nymag.com/intelligencer/2019/08/president-trump-wants-to-buy-greenland-report.html> (date of access: 10.03.2025).

31. Huebert, R., Lackenbauer, P. W. (2021). Debating Arctic Security Selected Writings, 2010–2021. *NAADS Engage Series*. 537 p.

32. Institute for the Study of Diplomacy. Analysis | Creating an Arctic Eight (A8): A necessity for governance and security. *Medium*. Available at: <https://medium.com/the-diplomatic-pouch/analysis-creating-an-arctic-eight-a8-a-necessity-for-governance-and-security-b86f6fb-7fe1f> (date of access: 25.02.2025).

33. Kayali, L., Cokelaere, H. Trump's invasion of Greenland would be 'the shortest war in the world'. *POLITICO*. Available at: <https://www.politico.eu/article/donald-trump-invasion-greenland-shortest-war-world/> (date of access: 10.03.2025).

34. Montgomery, S. L. Four reasons why the US might want to buy Greenland – if it were for sale, which it isn't. *The Conversation*. Available at: <https://theconversation.com/4-reasons-why-the-us-might-want-to-buy-greenland-if-it-were-for-sale-which-it-isnt-246955> (date of access: 16.03.2025).

35. Nordic Council President strongly supports Greenland's right to decide its own future. *Nordic Cooperation*. Available at: <https://www.norden.org/en/news/nordic-council-president-strongly-supports-greenlands-right-decide-its-own-future> (date of access: 16.03.2025).

36. Rosa, D. et al. (2023). Review of the critical raw material resource potential in Greenland / Center for

minerals and materials geological survey of Denmark and Greenland: *GEUS*. 124 p. Available at: https://data.geus.dk/pure-pdf/MiMa-R_2023_1_web.pdf (date of access: 16.02.2025).

37. Rothwell, D. R. (2008). The Arctic in International Law: Time for a New Regime? *SSRN Electronic Journal*. Available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1314546> (date of access: 25.02.2025).

38. Shelesnyak, M. C. (1947). Across the Top of the World: A Discussion of the Arctic. *Washington: Office of Naval Research, Navy Department*. 71 p. Available at: <https://play.google.com/store/books/details?id=eEdq-pAmzFgC&rdid=book-eEdq-pAmzFgC&rdot=1&pli=1> (date of access: 10.03.2025).

39. Sweden's strategy for the Arctic region – 2020. Available at: <https://www.government.se/contentassets/85de9103bbbe4373b55eddd7f71608da/swedens-strategy-for-the-arctic-region-2020.pdf> (date of access: 16.03.2025).

40. The Arctic Five Versus the Arctic Council. *Arctic Yearbook*. Available at: <https://arcticyearbook.com/arctic-yearbook/2016/2016-briefing-notes/205-the-arctic-five-versus-the-arctic-council> (date of access: 25.02.2025).

41. Timchenko, L. (1997). The Russian Arctic Sectoral Concept: Past and Present. *Arctic*, vol. 50, no. 1. Available at: <https://doi.org/10.14430/arctic1088> (date of access: 25.02.2025).

42. Ukrinform. Naiblyzhchym chasom na nas chekaie Velyke Arktychne Protystoiannia [In the nearest future we will have the Great Arctic Confrontation]. *Ukrinform – aktualni novyny Ukrainy ta svitu*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3838130-najblizcasom-na-nas-cekaie-velike-arktychne-protystoiannia.html> (дата звернення: 25.02.2025).

43. United States Department of State: The Outer Limits of the Extended Continental Shelf of the United States of America: Executive Summary. Washington, 2023 (revised 2025).

44. Unmoored from the UN: The Struggle to Ratify UNCLOS in the United States. *The SAIS Review of International Affairs*. Available at: <https://saisreview.sais.jhu.edu/unmoored-from-the-un-the-struggle-to-ratify-unclos-in-the-united-states/> (date of access: 15.03.2025).

45. 2024 Department of Defense Arctic Strategy: of 21.06.2024. Available at: <https://media.defense.gov/2024/Jul/22/2003507411/-1/-1/0/DOD-ARCTIC-STRATEGY-2024.PDF> (date of access: 24.02.2025).

46. Russia and China conducting joint Arctic operations for first time, Coast Guard says. *Stars and Stripes*. Available at: https://www.stripes.com/branches/coast-guard/2024-11-14/coast-guard-arctic-icebreakers-russia-china-15849293.html?utm_source=chatgpt.com (date of access: 26.03.2025).

47. Arctic Military Activity Tracker. *CSIS Europe, Russia, Eurasia Program*. Available at: <https://arcticmilitarytracker.csis.org/> (date of access: 26.03.2025).

Arctic security: international factors of stability and challenges for regional actors

Vorotilova Iryna Serhiivna

Postgraduate Student at the Department
of Political Sciences
Odesa I. I. Mechnikov National University
Zmiiienka Vsevoloda str., 2,
Odesa, Ukraine
ORCID: 0009-0000-4241-5659

The article examines the security policies of global and regional players in the Arctic region. The relevance of the topic is accounted for by the increased interest of the international community in the Arctic as an arena of strategic rivalry and the rapid global warming in the region, which is radically changing its landscape and creating new challenges for international politics and security. The uncertain status of the Arctic and the lack of an effective international legal mechanism contribute to the escalation of conflicts.

The aim of the article is to study the factors influencing security in the Arctic region and to determine their potential for maintaining stability on a global scale, and in the Scandinavian region in particular. The author uses general scientific and special research methods of a theoretical and empirical nature, specifically: the method of generalization, systematic analysis of scientific literature on the research issue, comparative method, methods of regulatory and legal analysis, systematic approach, discourse analysis and content analysis. Based on the results of the study, the author identifies the main factors affecting security in the Arctic: geopolitical interests; climate change and environmental threats; militarization of the Arctic; legal framework and international agreements; new economic activity and infrastructure development. The article also highlights the «Greenland issue», examines the geopolitical significance of Greenland for the Arctic states and considers the key aspects that determine the value of the island. Attention is paid to the historical and contemporary aspects of the US military presence on the island in order to increase its influence in the region. The climate section of the study demonstrates the connection between global warming and the growing interest in the use of new shipping routes, fishing, and energy development. In the military-strategic context, the threats associated with the militarization of the Arctic, from the Russian Federation in particular, which is building up its military presence and infrastructure in the region, are highlighted. Attention is drawn to the ambiguities of Russia's Arctic policy: on the one hand, diplomatic statements about peaceful coexistence, on the other hand, demonstrations of military force, including joint exercises with China. The author analyzes existing international agreements and the issue of legitimate maritime borders, especially in the context of the US position on ratification of the 1982 UN Convention on the Law of the Sea. The author highlights such factors of stability in the Arctic region as ensuring fair access to resources through international agreements and mechanisms of cooperation between Arctic and non-Arctic countries, the need for strategic dialogue and strengthening the role of international legal institutions as key mechanisms for conflict prevention.

Key words: Arctic security, Arctic Eight, Arctic Five, Arctic Council, Arctic strategy, Arctic states, Scandinavian countries.